

تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر میزان افسردگی سالمندان

چکیده

مقدمه و هدف: بررسی‌های جهانی نشان می‌دهد که جمعیت سالمندان به علت ارتقاء سطح بهداشت در حال افزایش است، این در حالی است که این گروه همچنان مشکلات بهداشتی - درمانی زیادی را تجربه می‌کنند به طوری که یکی از مشکلات اساسی سالمندان مسئله افسردگی است. این مطالعه با هدف تعیین تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر میزان افسردگی سالمندان ساکن شهرکرد انجام شده است.

مواد و روش‌ها: این مطالعه یک پژوهش کارآزمایی بالینی است که تعداد ۶۴ نفر از سالمندان مراجعه کننده به کانون بازنشستگان کشوری شهرکرد در سال ۱۳۸۵ به روش در دسترس انتخاب و به صورت تصادفی به دو گروه آزمون و شاهد تقسیم شدند. در گروه آزمون خاطره‌گویی گروهی و در گروه شاهد جلسات گروهی به طول ۸ جلسه و هر جلسه به مدت یک و نیم ساعت انجام شد. میزان افسردگی واحدهای پژوهش قبل و بعد از مداخله با استفاده از پرسشنامه افسردگی سالمندان ارزیابی گردید. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری مجذور کای و تی زوجی تحلیل گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میانگین امتیاز افسردگی سالمندان گروه آزمون از ۱۷/۹۵ قبل از مداخله به ۱۲/۹۲ بعد از مداخله رسید و نتایج اختلاف معنی‌داری را در این گروه نشان داد ($P=0/04$)، این در حالی است که در گروه شاهد قبل و بعد از مداخله اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج می‌توان گفت که خاطره‌گویی گروهی بر کاهش میزان افسردگی سالمندان مؤثر است، لذا می‌توان این تکنیک را که مورد بی‌توجهی قرار گرفته است، به طور آسان، و قابل اجرا در تمام مراکز نگهداری سالمندان و یا در منزل به کار برد.

واژه‌های کلیدی: سالمندان، خاطره‌گویی گروهی، افسردگی

* شهناز نعمتی دهکردی

** دکتر مریم نعمتی دهکردی

*** افسانه نکویی

**** رضوان فروزنده

* کارشناس ارشد پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی

شهرکرد، مرکز آموزشی درمانی آیت‌الله کاشانی

** رزیدنت زنان و زایمان، دانشگاه علوم پزشکی

شیراز، دانشکده پزشکی، گروه زنان

* کارشناس ارشد پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی

شهرکرد، مرکز آموزشی درمانی هاجرس (س)

تاریخ وصول: ۱۳۸۷/۶/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۷/۱۲/۱۹

مؤلف مسئول: شهناز نعمتی دهکردی

پست الکترونیک: Nematyde@Yahoo.com

مقدمه

بررسی‌های جهانی نشان می‌دهد که جمعیت سالمندان به علت ارتقای سطح بهداشت در حال افزایش است (۱). در حال حاضر ۲۵ درصد جمعیت جوامع پیشرفته را سالمندان تشکیل می‌دهند (۲). در کشور ما نیز بیش از ۴ میلیون سالمند بالای ۶۰ سال زندگی می‌کنند و پیش‌بینی می‌شود این رقم طی ۲۰ سال آینده به بیش از ۱۰ میلیون نفر برسد (۱)، لذا پیر شدن جمعیت می‌تواند چالش‌های عمیقی به وجود آورد که مقابله با آن نیازمند برنامه‌ریزی مناسب است. تغییر عوامل بیولوژیک، روانی و اجتماعی می‌تواند فرد سالمند را مستعد بروز اختلالات روانی کند (۳). افسردگی شایع‌ترین اختلال دوران سالمندی است (۴). بررسی‌های انجام شده نشان داد که ۲۴ درصد سالمندان از افسردگی تحت بالینی و ۳۰ درصد از افسردگی اساسی رنج می‌برند (۵).

امروزه مددجویان در هر سنی و با تشخیص‌های مختلف طبی و روانی از فواید گروه درمانی به عنوان یک روش درمانی، در بهداشت روان بهره‌مند می‌گردند. یکی از انواع گروه‌های کوتاه مدت، گروه خاطره‌گویی است که در همه گروه‌های سنی به خصوص در گروه سالمندان به منظور ارتقاء سطح سلامت روان به کار می‌رود. خاطره‌گویی یک نگاه کلی به روزهای سپری شده زندگی است. فواید خاطره‌گویی شامل؛ روشن سازی احساس نسبت به خود در ارتباط با دیگران، بازسازی اتفاقات بازگو شده، بازگویی استراتژی‌های حل مشکل که قبلاً مورد استفاده قرار می‌گرفته و ایجاد آمادگی برای مرگ

است (۶). خاطره‌گویی ممکن است در گروه یا از طریق تعاملات فرد به فرد صورت پذیرد. در گروه خاطره‌گویی شرکت کنندگان تشویق به در میان گذاشتن تجارب زندگی می‌گردند. رهبر گروه می‌تواند حافظه افراد را به وسیله استفاده از تصاویر، موسیقی و چیزهای قابل یادآوری تحریک کند (۸ و ۷). هانوکا و اوکامارا^(۱) (۲۰۰۴) در بررسی تأثیر مرور زندگی اظهار می‌دارند که مرور زندگی، نقش کمک کننده‌ای در حمایت از سلامت روان و پیشرفت مراحل سالمندی و همچنین اثرات طولانی مدت در بهبود کیفیت زندگی سالمندان دارد (۹). ال‌فورد و همکاران^(۲) (۲۰۰۵) در بررسی فواید روانی خاطره‌نویسی در سالمندان بیان کردند که خاطره‌نویسی با کمک به حفظ توانایی‌ها و ارتباطات اجتماعی و با کمک به تخلیه هیجانی منجر به ایجاد رضایت و خوشحالی و ارتقاء سلامت روان و کیفیت زندگی سالمندان می‌گردد (۱۰)، لذا با توجه به این که جمعیت جهان در حال پیر شدن است و سالمندی دوران حساسی از زندگی بشر است و توجه به مسایل و نیازهای این مرحله یک ضرورت اجتماعی است (۱۱) و خاطره‌گویی گروهی به عنوان مداخله‌ای مستقل و کم هزینه در پرستاری مطرح است. این مطالعه با هدف تعیین تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر میزان افسردگی سالمندان ساکن شهرکرد انجام گرفت.

1-Hanaoka & Okamura
2-Elford et al

مواد و روش‌ها

این پژوهش یک مطالعه کارآزمایی بالینی است. نمونه پژوهش شامل ۶۴ نفر از سالمندان مراجعه کننده به کانون بازنشستگی کشوری شهر کرد در سال ۱۳۸۵ بود. نمونه‌گیری به روش آسان انجام شده است، بدین صورت که سالمندان مراجعه کننده به کانون بازنشستگان در صورت داشتن سن ۶۰-۷۵ سال، تمایل به شرکت در تحقیق و هوشیاری کامل نسبت به زمان، مکان و شخص به مطالعه وارد و در صورت تجربه هر گونه بحران اجتماعی، خانوادگی در طول مطالعه، بستری شدن در بیمارستان یا ابتلا به بیماری‌های حاد، غیبت در جلسات بیش از یک بار، درمان با داروهای روان‌پزشکی و یا ابتلاء به بیماری‌های مزمن ناتوان کننده و تجربه سوگ، حداقل طی ۶ ماه گذشته از مطالعه حذف گردیدند.

اطلاعات از طریق پرسشنامه خود ساخته مشخصات دموگرافیک و مقیاس افسردگی سالمندان جمع‌آوری گردید و به منظور ارزیابی پایایی پرسشنامه مذکور از روش آزمون مجدد استفاده گردید که با توجه به ضریب همبستگی $r = 0.81$ به دست آمده، اعتماد علمی ابزار استفاده شده مورد تأیید قرار گرفت. در پرسشنامه مشخصات دموگرافیک، خصوصیات فردی واحدهای مورد پژوهش که عبارتند از؛ سن، جنس، وضعیت تأهل و میزان تحصیلات سالمند مورد بررسی قرار گرفت و مقیاس افسردگی سالمندان^(۱)، پرسشنامه‌ای شامل ۳۰

سؤال است که با بله - خیر پاسخ داده می‌شوند. ده سؤال این پرسشنامه ستاره‌دار است که برای نمره‌دهی، تعداد پاسخ‌های خیر آن‌ها شمرده می‌شود و برای بقیه سؤالات تعداد پاسخ‌های بله شمرده می‌شود و سپس نمرات دو گروه سوال با هم جمع می‌شود و به صورت زیر تفسیر می‌گردد؛ (۹ - ۰ وضعیت طبیعی) و (۱۹-۱۰ افسردگی خفیف) و (۳۰-۲۰ افسردگی شدید) (۱۰).

در این مطالعه ۱۸۶ نفر از سالمندان بازنشسته مراجعه کننده به کانون بازنشستگان شهرکرد جهت شرکت در مطالعه اعلام همکاری نمودند که از بین آنها ۸۹ نفر شرایط ورود به مطالعه را داشتند که از این تعداد ۳۲ نفر از زنان و ۳۲ نفر از مردان به صورت تصادفی انتخاب و به دو گروه آزمون و شاهد تقسیم شدند و با استفاده از پرسشنامه‌های مشخصات دموگرافیک و افسردگی سالمندان اقدام به برگزاری پیش‌آزمون گردید و برای این که فقط تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر گروه آزمون سنجیده شود و تأثیر جمع گروهی به تنهایی کنترل گردد، برای گروه شاهد نیز گروه تشکیل شد و لذا جلسات خاطره‌گویی گروهی برای گروه آزمون و جلسات گروهی برای گروه شاهد هر کدام به مدت ۸ جلسه و هر جلسه به مدت یک و نیم ساعت تشکیل شد. در جلسات خاطره‌گویی، سالمندان به بازگویی خاطرات خود از دوران کودکی تا زمان حال پرداختند و در جلسات گروه شاهد فقط مسائل جاری سالمندان مورد

1-Geriatric Depression Scale (GDS)

متأهل بودند که از نظر آماری اختلاف معنی‌داری بین دو گروه مشاهده نشد. از نظر توزیع فراوانی شدت افسردگی در دو گروه قبل و بعد از مداخله نشان داد که در آزمون شدت افسردگی بعد از مداخله نسبت به قبل از مداخله کاهش داشته است، اما در گروه شاهد تغییر محسوسی مشاهده نشد (جدول ۱). همچنین نتایج حاصل از نظر بررسی میزان افسردگی در دو گروه آزمون و شاهد، قبل و بعد از مداخله نشان داد که در گروه آزمون میانگین امتیاز افسردگی پس از مداخله نسبت به قبل از مداخله کاهش داشته و نتایج آزمون تی زوجی بیانگر اختلاف معنی‌دار بین قبل و بعد گروه آزمون است ($p = 0/04$)، ولی در گروه شاهد اختلاف معنی‌داری مشاهده نشد (جدول ۲).

بازگویی قرار گرفت و در پایان ۸ جلسه مجدداً اقدام به برگزاری پس آزمون گردید. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار SPSS^(۱) و آزمون‌های آماری مجذور کای^(۲) و تی زوجی^(۳) تجزیه و تحلیل گردید.

یافته‌ها

نتایج نشان داد از نظر سطح تحصیلات اکثریت واحدها در گروه آزمون ۱۳ نفر (۴۰/۶۰ درصد) و در گروه کنترل ۱۱ نفر (۳۴/۳۷ درصد) دیپلمه بودند و از نظر سن اکثر واحدهای پژوهش در گروه آزمون ۱۴ نفر (۴۳/۸ درصد) و در گروه کنترل ۱۳ نفر (۴۰/۷ درصد) در محدوده سنی ۷۵-۷۰ سال بودند و از نظر وضعیت تأهل، اکثریت واحدها در گروه آزمون (۹۳/۵۷ درصد) و در گروه شاهد (۹۰/۶۲ درصد)

جدول ۱: توزیع فراوانی شدت افسردگی قبل و بعد از خاطره‌گویی گروهی در دو گروه آزمون و شاهد

شدت افسردگی	آزمون		شاهد	
	قبل تعداد (درصد)	بعد تعداد (درصد)	قبل تعداد (درصد)	بعد تعداد (درصد)
طبیعی	۰ (۰)	۱۵ (۴۶/۳۷)	۰ (۰)	۱ (۳/۱۳)
خفیف	۲۱ (۶۵/۶۲)	۷ (۲۱/۸۷)	۱۷ (۵۳/۱۲)	۱۶ (۵۰)
شدید	۱۱ (۳۴/۳۷)	۱۰ (۳۱/۲۵)	۱۵ (۴۶/۸۷)	۱۵ (۴۶/۸۷)

جدول ۲: مقایسه میزان افسردگی در گروه آزمون و شاهد قبل و بعد از خاطره‌گویی گروهی

میزان افسردگی	آزمون		شاهد	
	قبل	بعد	قبل	بعد
میانگین \pm انحراف معیار	۱۷/۹۵ \pm ۲/۵۳	۱۲/۹۲ \pm ۲/۲۱	۱۷/۸۱ \pm ۲/۴۵	۱۷/۷۹ \pm ۲/۰۸
سطح معنی‌داری	۰/۰۴		NS [*]	

*NS: Not Significant

1-Statistical Package for Social Sciences

2- Chi-Square Test

3-Pair T- Test

بحث و نتیجه‌گیری

سالمندی فراگردی همگانی است که در کل دوران حیات ادامه دارد و نمی‌توان آن را متوقف یا معکوس کرد. سالمندان اغلب با احساس فقدان عزیزان، دوستان، ارتباطات، توانایی‌های شناختی و عملکردها مواجه هستند که این مسئله منجر به از هم گسیختگی هویت شخصی و جدایی از دنیای امروزی «دنیایی که آنها احساس تعلق به آن ندارند» می‌شود، از طرفی اختلال حافظه می‌تواند تعاملات اجتماعی و بین فردی را مختل نماید که همه این موارد منجر به انزوای فرد سالمند و افسردگی او می‌گردند. در تئوری تکاملی اریکسون^(۱) خاطره‌گویی نقش کلیدی در مراحل پایانی زندگی دارد و به صورت یک پتانسیل در حل آسیب‌های روانی و کمک به سالمندان در به دست آوردن یکپارچگی مجدد خود عمل می‌کند(۵). لزوم توجه به مشکلات بهداشتی - درمانی آنان از جمله مسئله افسردگی، باعث شد این مطالعه با هدف تعیین تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر میزان افسردگی سالمندان انجام شود.

یافته‌ها نشان داد که خاطره‌گویی گروهی باعث کاهش میانگین امتیاز افسردگی سالمندان در گروه آزمون گردیده است. در این رابطه جونز^(۲) (۲۰۰۳) در مطالعه‌ای تحت عنوان تأثیر خاطره‌گویی بر افسردگی زنان سالمند نشان داد که پس از خاطره‌گویی کاهش معنی‌داری در علائم افسردگی در مقایسه با گروه کنترل دیده شد (۱۲).

وانگ و همکاران^(۳) (۲۰۰۵) نیز در مطالعه خود تحت عنوان «بررسی تأثیر خاطره‌گویی بر بهداشت روان سالمندان تایوانی» اختلاف معنی‌داری را با علائم افسردگی پس از مداخله در گروه آزمون نشان دادند (۱۳)، ولی وانگ (۲۰۰۴) در مطالعه خود تحت عنوان «مقایسه تأثیر خاطره‌گویی به عنوان یک ابزار ارزیابی روانی بر سالمندان مقیم و غیر مقیم مؤسسات نگهداری سالمندان در تایوان» نشان داد که خاطره‌گویی باعث بهبود وضعیت خلقی سالمندان به خصوص سالمندانی که در مراکز مراقبتی زندگی می‌کنند می‌گردد(۱۴). بر اساس نتایج مطالعه حاضر اکثریت واحدهای پژوهش قبل از مداخله در هر دو گروه آزمون و شاهد از افسردگی خفیف رنج می‌بردند و بعد از مداخله اگر چه در گروه شاهد تغییر قابل توجهی نسبت به قبل از مداخله مشاهده نمی‌شود، اما در گروه آزمون توزیع فراوانی افسردگی خفیف واحدهای پژوهش بعد از مداخله به میزان قابل ملاحظه‌ای کاسته شده است. این در حالی است که توزیع فراوانی افسردگی شدید واحدهای گروه آزمون بعد از مداخله نسبت به قبل از مداخله تغییر چندانی نداشته است.

چائو و همکاران^(۴) (۲۰۰۶) در بررسی تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر میزان افسردگی، اعتماد به

1-Erikson
2-Jones
3-Wang et al
4-Chao et al

نفس و رضایت از زندگی سالمندان ساکن خانه‌های سالمندی بیان داشتند که این مداخله اگر چه بر میزان اعتماد به نفس سالمندان تأثیر معنی‌داری داشته، اما بر میزان افسردگی و رضایت از زندگی آنان تغییر معنی‌داری مشاهده نشد (۱۵)، شاید یکی از دلایل اختلاف نتیجه مطالعه حاضر با مطالعه چائو و همکاران (۲۰۰۶) تفاوت محیط پژوهش باشد، زیرا مطالعه آنها در سرای سالمندان و مطالعه حاضر در بازنشستگان مقیم در منزل انجام شد، لذا پیشنهاد می‌شود مطالعه دیگری جهت بررسی تأثیر خاطره‌گویی گروهی بر میزان افسردگی سالمندان مقیم سرای سالمندان نیز انجام گردد.

نتایج این مطالعه نشان داد که خاطره‌گویی گروهی بر بهبود افسردگی شدید تأثیر زیادی ندارد، اما می‌تواند روش غیر دارویی مؤثری در بهبود افسردگی خفیف سالمندان باشد. سالمندان با بیان خاطرات گذشته خود در جمع گروهی، علاوه بر برقراری ارتباطات اجتماعی، احساسات مثبت و منفی خود را نسبت به گذشته بیرون می‌ریزند و با حال آشتی کرده، احساس مفید بودن و پیوستگی با اجتماع پیدا می‌کنند و در نتیجه از میزان افسردگی آنها کاسته می‌شود. از طرفی به دلیل اینکه خاطره‌گویی یکی از فعالیت‌های دوران سالمندی به شمار می‌رود با برگزاری این جلسات بخشی از اوقات فراغت سالمندان پر شده و از تنهایی آنها کاسته می‌شود که خود منجر به تغییر نگرش سالمندان نسبت به زندگی، احساس همیاری و همکاری، خوب بودن و افزایش

اعتماد به نفس آنها می‌شود و در نتیجه از میزان افسردگی و اضطراب آنها کاسته می‌گردد. خاطره‌گویی می‌تواند احساس آرامش و راحتی، مفید و مؤثر بودن و پیوستگی با اجتماع را به جهان ترس و آشفتگی و انزوا و بیهودگی سالمند معرفی کند. بنابراین می‌توان جهت ارتقای سطح سلامت روان و کاهش و بهبود علایم افسردگی سالمندان، این تکنیک ساده، ارزان و قابل اجرا را در کلیه مراکز نگهداری سالمندان و حتی در منزل به کار برد، لذا پیشنهاد می‌شود که مراکز بهداشتی - درمانی با معرفی این تکنیک به خانواده‌ها گامی در جهت حفظ و ارتقای بهداشت روان سالمندان در بین افراد جامعه بردارند.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله مراتب سپاس خود را از معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اهواز که حمایت مالی این مطالعه را به عهده داشتند اعلام می‌نمایم. همچنین از ریاست محترم و کارکنان کانون بازنشستگان کشوری شهر کرد و کلیه بازنشستگان و دوستانی که در انجام، جمع‌آوری و آنالیز داده‌های این مطالعه ما را یاری نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

The Effect of Group Reminiscence Therapy on Depression of Elderly

Nemati Dehkordi SH *
Nemati Dehkordi M **
Nekuee A ***
Fruzande R***

* MSc in Nursing, Kashani Medical Educational Therapeutic Center, Sharekord University of Medical Sciences, Sharkord, Iran

**Resident of Obstetrics and Gynecology, Department of Gynecology, Faculty of Medicine, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

***MSc in Nursing, Hajar Medical Educational Therapeutic Center, Sharekord University of Medical Sciences, Sharkord, Iran

KEYWORDS:
Elderly,
Group Reminiscence,
Depression

Received: 13/09/2008
Accepted: 09/03/2009

Corresponding Author: NematiDehkordi SH
Email: Nematyde@yahoo.com

ABSTRACT

Introduction & objective: Global investigations show that the elderly population is increasing because of the health care developments. However, this group is continuously experiencing health problems; for example, depression is one of their major problems. The aim of the present study is to determine the effect of group reminiscence therapy on depression of elderly resident of Shahrekord, Iran.

Methods and Materials: This is a clinical trial study. The sample was consisted of 64 elderly referring to retirement centre in Shahrekord in 1385 that were selected by convenience sampling, and then divided randomly into two groups: an experimental and a control group. Group reminiscence meetings for experimental group and group meetings for control group were formed each 8 session for one hour and a half. Depression level of investigated subjects' pre and post intervention were assessed with the use of Geriatric Depression Scale. Descriptive and conceptual statistics were used for data analysis (Chi-square Test, mean - standard deviation- Paired t-test).

Results: Findings of this study showed a significant difference between pre and post intervention, where the elderly depression mean score in experimental group changed from 17.95 to 12.99 ($p=0.04$) but no significant difference were observed in the control group.

Conclusion: Considering the result of this study, it can be suggested that group reminiscence therapy is effective on the reduction of elderly depression level. Therefore, we can use this forgotten, easy and practicable and cheap technique in all nursing-homes and even at home.

REFERENCES

1. Tajvar M, Farziyanpour F. Elderly health and a review on different aspects of their life. 1st ed. Tehran: Nasle Farda; 2004; 1-6.
2. Mohtasham Amiri Z, Toloei MH, Farazmand E. Causes of patients' hospitalization in guilan university hospitals. J of Medical Faculty of Guilan 1381; 42(11): 32-8.
3. Nesbitt BJ, Heidrich SM. Sense of coherence and illness appraisal in older women's quality of life. Res Nurs Health 2000; 23(1):25-34.
4. Stokes SA, Gordon SE. Common stressors experienced by the well elderly. Clinical implications. J Gerontol Nurs 2003; 29(5):38-46.
5. Hsieh HF, Wang JJ. Effect of reminiscence therapy on depression in older adults: a systematic review. Int J Nurs Stud 2003; 40(4): 335-45.
6. Malakouti K, Fathollahi P, Mirabzadeh A, Salavati M, Kahani Sh. Validation of geriatric depression scale (GDS-15) in Iran. J of Faculty of Medicine, Shsheed Beheshti University of Medical Science and Health Services 2006; 30(4): 361-8.
7. Cully JA, LaVoie D, Gfeller JD. Reminiscence, personality, and psychological functioning in older adults. Gerontologist 2001; 41(1):89-95.
8. Keltner N, Schwecke L, Bostrom C. Psychiatric nursing. 4th ed. Louis: Mosby; 2003; 619.
9. Hanaoka H, Okamura H. Study on effects of life review activities on the quality of life of the elderly: a randomized controlled trial. Psychother Psychosom 2004; 73(5): 302-11.
10. Elford H, Wilson F, McKee KJ, Chung MC, Bolton G, Goudie FP. Sychosocial benefits of solitary reminiscence writing: an exploratory study. Aging Ment Health 2005; 9(4): 305-14.
11. Carson VB. Mental health nursing. 2nd ed. Philadelphia: Saunders; 2000;693.
12. Jones ED. Reminiscence therapy for older women with depression. Effects of nursing intervention classification in assisted-living long-term care. J Gerontol Nurs 2003; 29(7): 26-33, 56-7.
13. Wang JJ, Hsu YC, Cheng SF. The effects of reminiscence in promoting mental health of taiwanese elderly. Int J Nurs Stud 2005; 42(1): 31-6.
14. Wang JJ. The comparative effectiveness among institutionalized and non-institutionalized elderly people in Taiwan of reminiscence therapy as a psychological measure. J Nurs Res 2004; 12(3): 237-45.
15. Chao SY, Liu HY, Wu CY, Jin SF, Chu TL, Huang TS, et al. The effects of group reminiscence therapy on depression, self esteem, and life satisfaction of elderly nursing home residents. J Nurs Res 2006; 14(1):36-45.